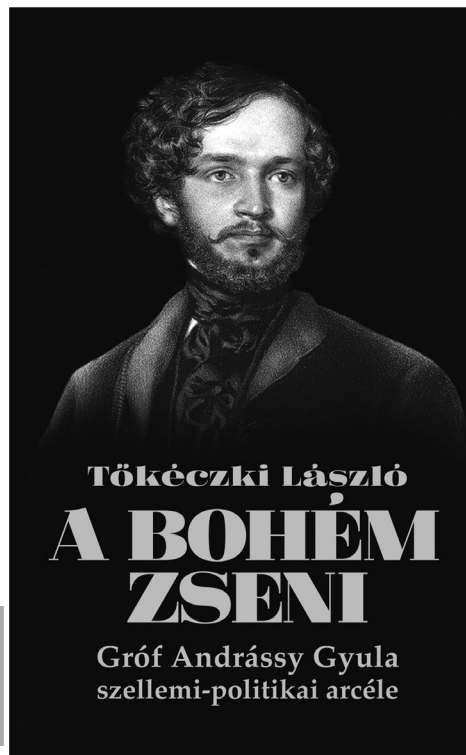

Ideológiai útmutató érkezett a túlvilágról

Anka László
(1980, Budapest) PhD,
történész, tudományos
munkatárs, VERITAS Történet-
kutató Intézet és Levéltár

Tőkéczi László: *A bohém zseni. Gróf
Andrássy Gyula szellemi-politikai arcéle,*
Közép- és Kelet-európai Történelem és
Társadalom Kutásáért Közalapítvány, 2020.

Éveken keresztül lehetett hallani arról, hogy Tőkéczi tanár úr idősebb Andrássy Gyula életrajzával foglalkozik, és könyvet készül kiadni az egykori magyar királyi miniszterelnökről, majd osztrák–magyar közös külügyminiszterről. Műve azonban már csupán a szerző halálát követően jelent meg, posztumusz kiadásban.

Aki kézbe veszi, azonnal elgondolkodik a könyv borítóján. Fekete mezőben a címszeplő fekete-fehér mellképe, alatta a szerző neve és a cím – piros betűkkel. Az elmúlt években a kommunista diktatúrákkal/vörös terrorral kapcsolatos kiadványok borítói jelentek meg ilyen színekben. Tőkéczi korábbi, hasonló tartalmú könyvei, melyeket Tisza Istvánról, Vázsonyi Vilmosról írt, egészen más „külcsín-*nel*” kerültek a nyilvánosság elé. Andrássy élményekben, kalandokban gazdag és színes politikai pályafutása, a boldog békeidőket meghatározó kormányzati alkotómunkája egészen más jellegű kötetkülsőt igényelt volna.

A mű második felében kapunk választ arra, honnan ered a címadás, *A bohém zseni* elnevezés.

Benjamin Disraeli brit miniszterelnök nevezte így Andrássyt. Viszont, ahol ezt olvashatjuk (*A világpolitika színterén* című fejezetben), ott a miértre nem találunk választ. De a könyv elején, az *Életútja és személyisége* fejezetben sem egy bohém ember alakja lép elénk. Az olvasónak az a gondolata támad, hogy e posztumusz műnek nem a szerző adta ezt a címet, hanem az utólag született, amint már a borító stílusát illetően sem mondhatta el véleményét.

Megmagyarázatlanul maradt jelző nem feltétlenül szerencsés címválasztás, főleg egy olyan mű számára, amely lexikonszerű rövidegességgel és ismeretterjesztő felületességgel foglalja össze főhőse életének és politikai pályafutásának történetét a részletek alaposabb ismertetése nélkül. Pedig Andrássynak az 1867-es kiegyezés megvalósításában, majd azt követően kormányfőként a modern polgári állam kiépítésében elévülhetetlen érdemei voltak. Egy olyan politikai és társadalmi berendezkedés kiépítésének – az Osztrák–Magyar Monarchia dualista felépítményének – motorjaként tekinthetünk rá,

amellyel Magyarország megkapta a jogok felét, de csak költségei harmadát viselte, megteremtve azokat a boldog békeidőket, amely a magyar történelemnek gazdasági, kulturális értelemben a legprosperálóbb fél évszázada volt, és a demográfiai mutatók is a magyarságnak kedveztek, szemben az itteni nemzetiségek csökkenő számarányával. Mindezen nemzeti eredményeket pedig a Monarchia nagyhatalmi státusza és hadserege védelmezte, belső piaca táplálta.

Tőkéczkít ideologizáló/politizáló történészként tartja számon az emlékezet, akire a poszt-kommunista-liberális baloldalon a polgári, konzervatív jobboldal kurzustörténészeként tekintettek. Az mindenképpen igaz rá – főleg Tisza Istvánról írt művére, de erre az Andrássy-opuszra is áll –, hogy írásainak hőseit ideológiailag követésre érdemesként is igyekszik odaállítani olvasói elé. Vagyis a tizenkilencedik század nagy magyar nemzeti liberális alakjai lehetnek a huszonegyedik századi érték-konzervatívok példaképei.

Az a magyar történelem sui generis jelensége, hogy régi liberálisok (Széchenyi István, Tisza István) kerülnek példaként felmutatásra napjaink konzervatívjai előtt. Ennek az erkölcsileg-szellemileg gyengének tűnő, de sokkal inkább feltáratlanul heverő konzervatív örökség az oka. A feltárás elvégzése lenne az igazi vállalkozás.

Tőkéczki László tanár úr nem volt levéltárba járó, dobozok mélyén porladó, addig ismeretlen források bemutatásával új megállapításokat tevő történész. Andrássy esetében is egyszerűen járt el, ami kiderül lábjegyzeteiből. Beszélte magát a főurat a Lederer Béla által közzétett *Gróf Andrássy Gyula beszédei I–II.* köteteiből kiemelt idézetekkel, valamint hivatkozik néhány olyan kiadványra, melyekről ismert, és műfajukból (emlékbeszéd, jellemrajz) tudható, hogy szubjektív módon viszonyultak a grófhhoz.

A fentiek tükrében Tőkéczki opusza sokkal inkább tekinthető emlékezetpolitikai igyeke-

zettel megírt esszének, de semmiképpen sem objektív alapossággal rendelkező tudományos munkának. A Tanár Úr természetesen tudta, mit csinál, és ebben a műfajban – jó írói stílusának köszönhetően – kiválót alkotott. Látható, hogy a historikus azonosulni tudott műve főszereplőjével és annak eszméivel. Bánkodik, hogy Andrássy világa – a nemzeti és elitista jelzővel ékesíthető, értékelvű liberalizmus – már a múlté.

Érdeme a kötetnek az, hogy a történelem iránt érdeklődő, laikus olvasó is képet kaphat arról, hogy mi volt az értelme az 1867-es Habsburg–magyar kiegyezésnek a nemzet fennmaradása szempontjából, milyen eredményeket ért el ennek következtében Magyarország, hogyan gyarapodott évtizedeken keresztül, és hogy a dualista rendszer nem olyan volt, amilyennek a kommunizmus vadhajtásaként a kollektív emlékezetben fennmaradt (Ausztria félgymarmati sorsú, kizsákmányolt társországa, élén egy megalkuvó elittel), hanem nemzeti történelmünk legprosperálóbb korszakának valós képében áll az olvasó előtt.

A Deák Ferenc után Andrássynak is köszönhető 1867-es kiegyezés azt jelentette, hogy nem a hazai nemzetiségek egyeztek ki a magyarok rovására a császári dinasztiával, hanem a magyaroknak sikerült a nemzetiségi többségű Magyar Királyságban megőrizni vezető szerepüket (nemzeti szupremácia), és mindehhez még a Habsburgok nagyhatalmi státuszú Ausztriája biztosított védelmet a nemzetközi porondon. A birodalom mozgásterét a nagyhatalmi koncertben pedig éppen az Andrássy Gyula osztrák–magyar közös külügyminiszter által megszerzett német szövetségi kapcsolat garantálta az erősebb oroszokkal szemben a Balkánon, amely ténylegesen puszkaporos hordónak számított a nagyhatalmak ütközőzónájában, és egy nagyhatalom, mint a Monarchia – éppen mert nagyhatalom – nem tehetette meg, hogy távol tartja magát a nemzetközi konfliktusoktól.

dr. Anka László